

שמעתא עמיקתא

האם מהני לנעול עצמו בחדר כדי להנצל מאיסור יחוד

א. גדרו של איסור יחוד. ב. עיקר הוזהרת איסור יחוד הוא על האיש. ג. חשש אונס או פיתוי. ד. חדר פנימי שיש בו יציאה דרך החיצון. ה. כשאין החדרים צמודים. ו. בתים הפונים לחצר נעולה. ז. חדר מול חדר בבית אחד. ח. כשהוא נועל חדרו. ט. כשהיא נועלת חדרה.

א. גדרו של איסור יחוד (איסור עצמי או מפני חשש מכשול)
 כתב הרמב"ם (אסיב פ"ב הי"א) איסור להתייחד עם ערוה מן העריות, משום שדבר זה גורם לגלות ערוה, ע"כ. וכ"כ החינוך (מצוה קפח). וכן הביא השו"ע (אה"ע סי' כב).

ומשמע מדבריהם דאיסור יחוד אינו איסור עצמי ללא טעם אלא הוא מפני חשש גילוי ערוה. וכן מוכח מהא דאמרו בקדושים (פא:): מתייחד אדם עם אחותו ודל עם אמו ועם בתו. ופרש"י דלא תקיף יצירה עליהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא, ע"כ. ואילו הרמ"א יחוד הוא איסור עצמי מה מהני מה דאנשי כנסת הגדולה שילקו את היצר הרע הרי הוא איסור בעצם. וכן תמצא בתוס' הראש"ש (שם פא: ד"ה מתיחד). וכן משמע מהמאירי (שם פ: ד"ה אמר המאירי). וכן מוכח מהפרישה (סי' כב ססי"ק ב). אולם שו"מ באבי עזרי (אסיב פ"ב הי"א) שנקט באופן פשוט שאיסור יחוד הוא איסור עצמי. ואמנם דבריו צ"ע וכבר תמה עליו החזו"א (הנהגות על אבי עזר שם סי' ק חו, ודו"ק). [ונפ"מ לענין זקן שמחמת חולשתו לא שייך בו מכשול, ואכמ"ל].

ב. עיקר הזהרת איסור יחוד הוא על האיש
 ויש לעיין האם החשש מחמת האיש שיגבול לידו עבירה, או אף מחמת האישה. ובאמת כבר מוכח מהרשב"א (ח"א ססי' תקפו ד"ה ומעתה) דהחשש הוא עליו. וכן נראה מרש"י (שם פ: ד"ה עם ב' נשים) והמאירי (שם) וכן הוכיח בבית אדם (בית הנשים אות טו). וכן תמצא בדרישה (שם אות יב), בט"ז (ססי"ק ט) ובחפ"ל (אה"ע סי' יח). וכן נקט בעל הקהלות עקב (דבר הלכה הוספות חדשות על סי' ז).

ג. חשש אונס או פיתוי
 ועיין עוד בדרישה (שם) שכתב דלפי הראב"ד שפסק כמותו הרמ"א (שם סי' ה) מבואר דחיי לפיתוי ולא לאונס (אבל לדעת החולקים על הראב"ד מוכח דחיי לאונס). ודעת החו"י (סי' עג) דחיי לפיתוי ולאונס. וכן דעת בעל הקהלות עקב (שם). וע"כ היכן דליכא חשש פתוי ומגעשים על האונס ליכא יחוד. אולם הכרעת החינוך (שם) דחיי לפיתוי ולאונס. וכן פסק האג"מ (אע"ה ח"ד סי' סה אות יט) ולזה נוטה הגריש"א זצ"ל (תורת היולדת פ"ד הגה ד).

וככל הנני בענין יחוד עם ישראל, ולענין יחוד עם עכו"ם עיי' בשו"ע (קדושים פ"ד סי' כד) שכתב דחיי לאונס. אולם הט"ז (סי' כב ססי"ק ט) נזכר דחיי לפיתוי (שם) ובחנ"א (שם) כתב דחיי לזה ולזה, והחזו"א (אה"ע סי' לה ובני' סי' ס"ק א) כתב דחיי לאונס וט"ז (סי' כב ססי"ק ט), וע"כ רצה להתייר יחוד של איש עם עכו"ם ואשה, ואפי' אשה ועכו"ם היכן שהאשה בריאה (כלומר חזקה) דשוב ליכא חשש אונס מותרת ביחוד, ושם בצ"ע. אולם בגוב"ב (אע"ה א' ק"ט סי' ד"ה על דבר) מבואר דאיכא חשש פיתוי].

ד. חדר פנימי יש בו יציאה דרך החיצון
 והנה שנינו בקדושים (פא:) "אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד, אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד. במתניתא תנא איפכא נשים מבפנים ואנשים מבחוץ חוששין משום ייחוד. אמר אבי השתא דאמרו הכי ותנא מתניתא איפכא אנא נעבדי לחומרא"ש. ופרש"י דאנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד משום שהחיצונים אין להם דרך לפנים, ואיך יתייחד הראש אחד עם הנשים, אבל הפנימים יש להם דרך לחוץ הילכך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא יצא א' מהם וייתחד עם הנשים, ע"כ. ותנא במתניתא איפכא, פירוש אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האי' לפנים ולא ירגישו בו חבריו, ואנשים בפנים בחוץ אין חוששין שמא תכנס היא לפנים, ואם תכנס היא לפנים לא יאכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים, ואם א' מהן יוצא לבין הנשים אין זה ייחוד דמסתפי שמא יצא א' מהן אחריי שהרי דרך הפנימיים על החיצונים עכ"ל רש"י. ומבואר דס"ל דחיי אף כשעדיין לא פירשו שמא יבואו לפרוש ולהתייחד. וכרש"י פירשו הר"ן (שם גל ברי"ק) והמאירי (שם ד"ה נשים).

וביאר בחזו"א (אה"ע סי' לד סי"ק א) דבכה"ג חיי ליחוד משום דדרך פתחו לחוץ חשיב כחדר א' וגרע ממנו דהכא יכול א' לצאת ואין חברו משמר, ע"כ. והב"ח (אות ד ובקו"א) פירש דאע"פ דלא חיי ליחוד היכן דאיכא הרבה נשים, מ"מ במקום שאיכא בית זה לפנים מזה חיי שמא מהאנשים יעבור החבא ויבוא לידי יחוד. אבל הדרישה (אות ט) כת' שלרש"י חיי דוקא אם איכא ב' נשים בבית חשני וא שהוא נשקו עם הנשים.

אולם הרמב"ם (אסיב פ"ב הי"ח) כתב דדוקא אם פירשה אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד, ע"כ. ומבואר דס"ל דדוקא כשאחד פרש איכא יחוד.

והלכה פסקו השו"ע (סי' ט) והרמב"ם. אולם הגרי"א (שם) נוטה לדעת רש"י. וכן פסק בחלקת מחוקק (סי' ק). והב"ש (סי' יא) הביא דברי שניהם. והבינת אדם (שם אות יח) הכריע שעכ"פ בדרבנן אפשר לסמוך על הרמב"ם. [והנה יש לעיין בכל זה דבשלמא לדעת הרמב"ם והשו"ע שנקטו שבהו"י ליכא כשרים וע"כ אשה א' אינה מתייחדת עם אנשים הרבה ניחא, אולם לפי הטור דס"ל שאף בהו"י סתם אנשים חזקו כשרים צריך ביאור איך פסק כהרמב"ם שאם פירש א' לבין האנשים איכא יחוד. וכן יש להקשות לדעת הרמ"א שלא הוקיע מידי על דברי השו"ע. וכבר עמד בזה הב"ח (אות ה) וכתב שצ"ל דהטור איירי כשיודע שיש פרוצים. אולם הרמב"ם ודעמייה איירי אפי' בסתם אנשים].

ה. כשאין החדרים צמודים
 אלא דכ"ו כשאין לכל א' פתח נפרד לחצר, אבל בלא"ה ליכא חששא, וכמ"ש בחזו"א שם דאם הפתוחים לחצר שלהן נעול, והאיש בחדרו לחצר וגם יש פתח ביניהן אינו חשיב יחוד, דבפשוטו נראה דנשים בחדר זה ואנשים בחדר זה ויש לכל אחד דרך מותר, ואין זה בכלל מה שאמר האב"א אן נעבדי לחומרא, וא"כ אף באיש אחד בזה ואיש אחד בשני מותר, ע"כ. וכן פסקו הקובץ תשובות (ח"א סי' פב ד"ה ומה לא) והצ"ח (ח"א סי' פב מ"פיו ופ"ח אות א ד"ה וכמ"ל).

ו. בתים הפונים לחצר נעולה
 ועיין בחכ"א (כלל קכו אות ז ונשי"א שם) שכתב שאם איכא שני חדרים זה כנגד זה הפתוחים לחצר שלהן נעול, והאיש בחדרו והאשה בחדר שכנגדו נראה דתליא בפלוגתא דרמ"א והרמב"ם, דלרש"י אסור ולרמב"ם מותר. והביאו בהקובץ תשובות (ח"א סי' פב ד"ה ומה). ומשמע דאפי' בבית אחד שרי בכה"ג (לדעת הרמב"ם).
 אולם החזו"א (יו"ד סי' צא סי' ק) כת' דאפשר דאף הרמב"ם דס"ל דלא חיי שאי פירשו, היינו היכן דאיכא רבים, אבל באחד ואחת אפשר דידוה דחיי, ונשאר בצ"ע. אלא דשם מייירי כשהוא פנים ויש חדר בחוץ כהאי דהש"ס הנ"ל, אבל בגונא שלכל א' יש יציאה בפנימי כהא דהחכ"א שם י"ל דשרי.

ז. חדר מול חדר בבית אחד
 ונראה דכ"ו בחדרים נפרדים הפונים לחצר המפרידתם, אבל חדרים נפרדים בדירה א' הפתוחים לפרוזדור שבה י"ל דחמיר טפי ואסור. שו"ר בדבר הלכה (סי' יא אות ז) שנקט בפשיטות להחמיר בזה (אולם במקום שהדרך שבני הבית נכנסים לחדרים לא חיי לחוד). ועי"ש הוספות חסד' לסי' יא סי' א ד"ה וזו) שהביא עובדא מהחזו"א שהורה להחמיר בכה"ג.

מעתה דירות שכל א' יש לה יציאה משלה לחדר מדרגות ומשם יוצאים לרה"ר כמו שבנינו שלנו אם דלת הבנין נעולה ונשאר אשה א' בדירה א' ואיש א' בדירה אחרת יש משום איסור יחוד ואם יש שתי נשים באותו בית ליכא משום יחוד (לפי הכרעת החכ"א הנ"ל). ומ"מ עיי' בגא"מ (אע"ה סי' סה אות יט) שכתב בבנין שיש הול משותף שדרכו נכנס כל אחד לדירתו ליכא חשש של פנימי וחיצון משום דמירתת משא ירגישו אנשים הנמצאים בחוץ כשדופק על פתחה. ועיי' עוד בצ"ח (חיוו סי' מ"פיו אות י ושם אות א ד"ה ולפני' ד) ובמנחת יצחק (חיוו סי' קמא אות ב).

ח. כשהוא נועל חדרו
 ומ"מ יש לדון להנצל מאיסור יחוד סכל כגון דהא עיי' נעילת הבית או החדר, דעיי' בדברי מלכיאל (ח"ד ססי' קב) שדן דאם נעילת חדרו באותו בית בחדרים נפרדים, אם הוא נועל חדרו אפשר דמהני מדין היכר, כמו שמצינו לגבי בשר וחלב ביו"ד סי' פ"ט ועוד מקדומות, אולם סיים דסברא זו צריכה בירור כי הוא דבר חדש שלא מצוינו בפוסקים. ובאמת כעין סברא כזו כבר כתב במאירי (קדושים ע"ה נשים) שהרי כ"ב בסוגיין "אם יש ביניהם קנים או שאר דברים שא"י לעבור מזה אלא בהיימת קול מותר". אולם יש לדחות דמייירי היכן דאיכא רבים ואם ישעמו הקול ידעו וישמרו.

שו"ר בשלמת נשים (שם) ומהני"ב שכתב דאם נעילת חדרו הדברי מלכיאל הלכה. והביא ראה לדבר מש"ס קידושין (פא:). וכן דעת הצ"ח (שם פ"ט ד"ה אות ה). ומהני"ב שכתב דאם נעילת חדרו הדברי מלכיאל הלכה. ועיי' בערך שי (סי' כב) שפסק דלא מועיל שינעול הדלת. וכן פסק בדברי הלכה (סי' יב) ומהני"ב שכתב דאם נעילת חדרו הדברי מלכיאל הלכה. ועיין בסמוך.

ט. כשהיא נועלת חדרה
 אלא דכ"ו כשהוא נועל ביתו או חדרו דמשום היכר איתנין עלה, אולם היכן שהאשה נועלת, יש מקום לדון דמהני, כי עיקר החשש באיסור יחוד הוא דחיי עליו שיגבול לידו הרגל וכמבואר לעיל. וכמ"כ מרש"י והפוסקים הנ"ל בהו' דפנימי וחיצון משום דחוששין ש"האיש" יבוא להתייחד ולא האשה (וכן דקדק בדברי מלכיאל (שם)).
 ובאמת מצינו בגמ"ב (סי' רלט סי' ט) שהביא מה דאמרו חז"ל הישן יחידו בלילה בחדרו ואחותו לילית, וכתב שם בשער החצון (אות ט) דלפי' הישן בחדרו יחידו אף שבתו יש אנשים צריך לזהר שלא יהיה נעול ר"ל פתחו לבית, והעולם נוהגים לקנות, ונצ"ל אף להמחמירים אם בבית יש אשה לבד ועיי' יהיה איסור יחוד לא יפתחו ולא יגיע לו שום ריעותא כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ע"כ. ומבואר דס"ל דמהני נעילת דלת החצול מיוחד. ובערך שי (שם) כתב דאם דוקא היכן שהיא נועלת. (ובאמת מסיבתמה המ"ב משמע דמהני אף כשהוא נועל. אלא שפוקצין תשובות (ח"א סי' פב ד"ה גס נראה לה) כתב דמהני"ב לא נחית לפרט דיני חוד].
 ואע"פ שהחזו"א (סי' לד סי' ב) כתב בזה דאם נימא דהחשש הוא עליו אם היא תנעול י"ל דמנהי, ונשאר בצ"ע, מ"מ בדבר הלכה (סי' יא אות ז) ובחפוסות חדשות שם וס"ס יד תה"כ ז) הביא למעשה החזו"א הורה להתייר (ועיי'ש דאפי' באשה פרוצה מהני, אבל לא בגויה). [ועיי'ש עוד (שם) סוף הגה ח ד"ה וכן סוף) בשם החזו"א דב' בתים שכל א' משמש כדירה בפנימי אלא שיש להם ביה"מ משותף, ואם נוצר לצאת לפרוזדור לא יזהר צורך מותר אלא שימחר לעשותו, ומ"מ כת' (בדבר הלכה) דצ"ע בדבר כיון שפרטי העובדא אינו ברור. ובשבט הלוי (ח"ה סי' רב) נטה להחמיר בכה"ג]. אלא שהאג"מ (אע"ה ח"ד סי' סד אות יט) אומר אפי' היא נועלת כי חיישנן לפיתוי. וע"כ למעשה אין להקל בדבר ללא אחרים להתייר. וכן פסק בשבט הלוי (ח"ה סי' קכ ח"ב סי' קיא אות ז).

[המשך בעמוד הבא]

האם מותר להעלות דגים ובשר על שולחן אחד

איתא בפסחים [עו:] הריא ביניתא דאיטווא בהרי בישרא, אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא. מר בר רב אשי אמר אפי' במילחא נמי אסורא משום דקשיא לריחא ולדבר אחר. (ופרש"י בינתא - דג. דאיטו בהרי בישרא - בתור אחר. אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא - שיש בו חלב משום דקסבר ריחא מילחא. לדבר אחר - צרעת).

וכתב בהגהות מרדכי [תולין תשי"ג] ופ"ה וז"ל דג ובשר בהתבטח יחד ולהאכל קשה לריח הפה ולצרעת עכ"ל. ונ"ל הדיוט דמכאן נזהרין באשכנז ובצרפת לאכול דג ובשר זה אחר זה בלא קנחה. ומיהו משמע דאין סכנה כי אם דרך בישול ולהאכל ביה"כ.

ובטור (יו"ד סי' קט"ז) כתב - וצריך לזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד שקשה לצרעת, ויש מחמירין דברר לייחד לדגים כלים לבדן. וז"ל הר"ש היה רגיל לרוחץ ידיו בין בשר לדג, והיה שורה בין ביין ואוכלו בינתיים, כדי לרוחץ פיו. (ובראי"ה סי' קע"ג) כתב הטור - וא"ר הרא"ש היה רגיל לטול ידיו בין בשר לדגים הדמיריחא כמבואר באיסורא).

וביאר הפרישה [שם סי' ה] דהא דהקל הרא"ש לשרות פתו ביין ולאכולה בין דג לבשר, אע"ג דגבי בשר וחלב כתב דלא סגי אלא בקינות והדחה כל אחד בפניו, משום דללא קינות הסכנה לא היה צריך נטילה כלל, שהרי בגמ' לא נתבאר לאיסורא אלא שנוצל בכלי אחד, אבל כשנוצלה כל אחד לבדו ולא נזכר לאיסור, אולם הרא"ש היה מחמיר מכת חומרת הסכנה לעשות קנחה במקצת והדחה, אפי' כשאכלן בזה אחר זה, ולכן סגי בהשראת פת ביין.

ובד"מ [שם סי' ג] כתב דמדברי המרדכי משמע דאין סכנה בבשר ודגים רק לבשל ביחד ולאכלן, אבל זה אחר זה בלא קינות אלא. ולדינא כתב השו"ע [יו"ד סי' קט"ז סי' ס"ג] דצריך לזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד מפני שקשה לצרעת. וירוחץ ידיו בין בשר לדג ויאכל פת שרוי בנתים כדי לרוחץ פיו.

וכתב שם הרמ"א ד"ה דאין לחוש לזה רק כשמבשלו יחד ואכלן, אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש, וכן נהגו שלא לרוחץ הפה ולא הידים ביניהם, ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשתות דהוי קינות והדחה.

ובמג"א [א"ח סי' קע"ג סי' ק"א] כתב דאפשר בזמן הזה אין סכנה כ"כ, לחזוין כמה דברים המזכירים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידיא אינו מזיק, דנשתנו הטבעיים, וגם הכל לפי טבע הארצות. והביא דבריו במשנ"ב [שם סי' ג]. אולם מדברי הפוסקים מבואר דלא סמכו על דבריו למעשה משום ספק סכנה (אלא דהביאו דבריו כצ"ח להקל).

ומדברי האיסור והיתר [דניי נבילה ושחטה שנמלחו יחד כלל י"ג דין ב'] מבואר דההיא דינא איכא בין בבשר בהמה ובין בבשר עוף, שכתב שם לענין דגים שנמלחו עם עופות - ולא חיישין הכא מחמת הציר משום סנתת ד"א, דאין סכנה בהתבטח יחד, דמשמע מדברי המרדכי פ"ה"ה בזה הדין גופא של דגים ועופות שבמליחה אין בהם משום סכנה. ע"כ. הדין דס"ל דעצם הסכנה הוא אף בבשר עוף ולאן חזק בבשר בהמה, אלא דבמליחה ליכא לההיא סכנה. (ואף התורת חטאת וניי א"ה שנמלחו יחד כלל כ דין פ"ח הביא דברי הא"ח).

וכבר נשאל בזה בשבועות ועקב [לג"ר יעקב ישר זצ"ל - ח"ב סי' ק"ד] לענין שומן אווז שנותרת בתבשיל של דגים, אם יש בעופות ודגים חשש סכנה. והשכ"ח דודא"ה ה"ה בשר עוף דהא סתמא קאמרינן בגמ' האי בינתא דאטווי בהרי בישרא, וכל הפוסקים דאשונים ואחרונים לא הוזכרו חילוק ביין, וכן נראה מוכח להדיא שאין חילוק מדברי המרדכי פ"ה"ה והאור"ה כלל י"ג גבי דגים שנמלחו עם עופות, וכ"כ בתו"ח כלל כ' ח"ד ט"ו, ובט"ז ובש"ח סי' ע'.

ואף בהגהות י"ד שאלו יו"ד סי' קט"ז) כתב דמ"ש במקור ברוך להאבד"ק ברעסלא בסי' ה' בשם ספר אחד שבכשר עוף ליכא סכנה כ"כ עם דגים, במחילה מכבודו לא נזכר מדברי האור"ה כלל י"ג דין ב', הובא ב"ש ע"ז סי' ט"ז ע"ש (ועיי' דרשב מצאן כ"ב שבועות ועקב והש"ח כדבריו).

ודלא כבית יהודה [לג"ר יהודה עיינא זצ"ל - יו"ד סי' כ"ד] דכתב לענין רחיצת ידים בין בשר לדגים, דאין להחמיר בבשר עוף, קיים דסתם בשר בכל מקום הוא בשר בהמה, ואף הפוסקים כתבו בשר סתם, ואע"ג דמדברי הפר"ח [סי' ע' סי' ט"ז] משמע דידי חילוק בין בהמה לעופות, מ"מ אין למחות בידי ההוגים והחוקרים ע"ש. (והחזו"א שיי"ב יו"ד סי' ק"ח הביא דברי הבית יהודה והשבועות ועקב, וכתב דמהנהגם כדברי השבועות ועקב, ועיי' דברי צ"ח סי' כ"ב).
 ולענין הערובות בשר ודג, כתב האיסור והיתר [כלל כ"ג דין ז] דתתיכת בשר שנפלה ליורה שיש בה דגים או איפכא, שיש סכנה לד"א, צריך ס' נגנרו. וכמ"ש המרדכי [ביע"א פ' א"ט] דברר שיש בו משום סכנה דינו כאיסור לבטלו כ"פ, ויורה חמור שאפי' ביכש במינן

